

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ДЕОНТОЛОГІЯ”
(для бакалаврі)

МАУП

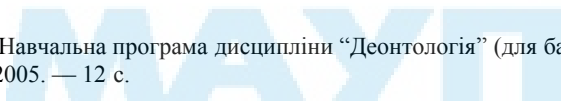
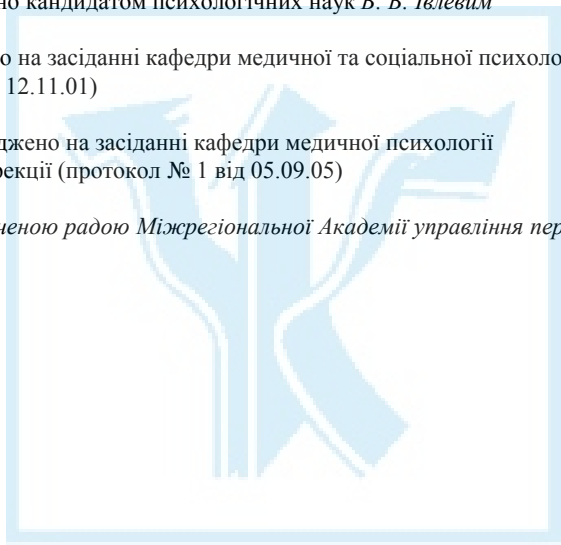
Київ 2005

Підготовлено кандидатом психологічних наук *В. В. Івлевим*

Затверджено на засіданні кафедри медичної та соціальної психології (протокол № 4 від 12.11.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології та психокорекції (протокол № 1 від 05.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Івлев В. В. Навчальна програма дисципліни “Деонтологія” (для бака-лаврів). — К.: МАУП, 2005. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Деонтологія”, питання для самоконтролю студентів, вказівки до виконання контрольних робіт, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Завдання курсу “Деонтологія” — дати студентам знання з професійної етики медиків і медичних психологів. Знання деонтології є підґрунтям для вивчення інших програмних дисциплін у галузі охорони здоров’я.

Деонтологічний підхід залучає до гуманного наукового мислення, викликає інтерес до предмета, до своєї професійної діяльності, сприяє розвитку самостійності, допомагає ширше запроваджувати випереджаюче навчання за спеціальністю та налагоджувати внутрішньопредметні та міжпредметні зв’язки.

Деонтологічні знання формують насамперед особистість, прищеплюють інтерес до найвищих життєвих цінностей, розвивають моральну свідомість.

Особливого значення деонтологія як наука про професійний обов’язок та етику набуває в тих галузях діяльності, де є складні людські взаємовідносини: медицина, психотерапія, педагогіка, юриспруденція та ін.

Програму складено згідно з кваліфікаційною характеристикою підготовки бакалаврів.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ДЕОНТОЛОГІЯ”

№ п/п	Назва теми
1	Теоретичні та методологічні засади деонтології
2	Морально-етичні концепції основних світових релігій
3	Кодекси деонтології. Клятва Гіппократа і присяга лікаря України
4	Характеристика навчальної, наукової та практичної діяльності медичних працівників і медичних психологів
5	Духовні напрямки формування культури професійних дій
6	Фахові вимоги до медичних працівників, до їхніх особистісних якостей. Слово лікаря. Ятрогенії
7	Лікарська таємниця. Обов'язок лікаря та медичного психолога
8	Особливості деонтології у різних галузях медицини
9	Етичні аспекти та питання реаніматології, трансплантології та евтаназії
10	Порушення медичної етики у ХХ ст.
11	Деякі проблемні питання медичної етики та деонтології
12	Етика і питання медичної естетики

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ДЕОНТОЛОГІЯ”

Тема 1. Теоретичні та методологічні засади деонтології

Співвідношення належного та чинного, абстрактної моральної особистості та конкретного індивіда в етиці Гомера.

Геракліт і формування докорінної античної проблеми, антична етика як учення про добродетель. Погляди “батька медицини” Гіппократа у творах “Присяга”, “Закон”, “Про лікаря”, “Про добродетель поведінку”, “Про мистецтво”. Учення Арістотеля про найвище благо. Учення Епікура.

Література [1–5; 15]

Тема 2. Морально-етичні концепції основних світових релігій

Морально-етична позиція іудаїзму, буддизму, християнства та ісламу. Нагірна проповідь як деонтологічний кодекс Євангелія.

Література [6; 17–18]

Тема 3. Кодекси деонтології. Клятва Гіппократа і присяга лікаря України

Історія розвитку деонтології як науки, етапи її становлення.

Основи законодавства України про охорону здоров'я. Документи міжнародних організацій щодо прав людини та професійної відповідальності лікаря. Женевська присяга лікарів. Присяга лікарів України. Чотири основних положення медичної етики у Клятві Гіппократа. Клятва Гіппократа та присяга лікаря України.

Етичний кодекс психолога.

Література [2–5; 7; 9–10; 15–16; 20]

Тема 4. Характеристика навчальної, наукової та практичної діяльності медичних працівників і медичних психологів

Особливості медичного та психологічного навчання за кордоном. Характеристика окремих видів наукової та практичної діяльності медичних психологів і лікарів.

Література [4–5]

Тема 5. Духовні напрямки формування культури професійних дій

Моральні категорії. Етикет і культура. Моральна культура. Естетична й особиста культура. Зовнішня культура. Службовий етикет лікаря та медичного психолога. Правова та політична культура.

“Золоте правило моральності”. Мораль та необхідність. Мораль та доцільність. Історія виникнення й розвитку етикету. Вербальний та невербальний етикет. Етикет і культура. Порядок проведення ділових переговорів, конференцій та симпозіумів. Суперечки. Значення невербальної інформації (міміки, жести, пози).

Література [1–16; 22]

Тема 6. Фахові вимоги до медичних працівників і до їхніх особистісних якостей. Слово лікаря. Ятрогенії

Категорії визначення професіоналізму медичних працівників і медичних психологів. Від індивідуальності до колегіальності. Професійні вимоги до медичних працівників і до їхніх особистісних якостей. Професіограма. Поняття свідомості. Умови формування професійної свідомості. Професійні аспекти культури службової діяльності медика та медичного психолога. Психологічна характеристика культури медичної та психологічної практики. Творчий характер цих видів діяльності. Значення терміну “ятрогенія”. Форми ятрогенних захворювань залежно від причин їх розвитку. Профілактика ятрогеній.

Література [2–5; 7; 9–15; 19; 21–23]

Тема 7. Лікарська таємниця. Обов'язок лікаря та медичного психолога

Поняття лікарської таємниці та лікарського обов'язку. Неабсолютність лікарської таємниці. Дві узаконені підстави для оприлюднення лікарської таємниці. Героїзм медиків на бойових фронтах.

Література [2–5; 7; 9–15; 21; 23]

Тема 8. Особливості деонтології у різних галузях медицини

Медичний психолог і проблеми сучасної лікувальної справи.

Деонтологія в хірургії, терапії, педіатрії, неврології та медичній психології.

Література [4–5]

Тема 9. Етичні аспекти та питання реаніматології, трансплантології та евтаназії

Завдання клінічної реаніматології. Вплив екстремальних умов у системі “лікар — пацієнт — машина” на рівень деонтологічних проблем. “Бригадна” деонтологія реаніматологів. Пасивна і активна евтаназія, гістаназія, ортоназія. Питання трансплантації внутрішніх органів від трупа і від живого донора. “Holiday syndrom” в американських клініках. Можливість застосування молекулярної інженерії під час вирішення проблеми створення штучних органів.

Література [2–5; 7; 9–15; 19–20]

Тема 10. Порушення медичної етики у ХХ ст.

Злочини медиків фашистської Німеччини. Висновки з Нюрнберзького процесу. Медики і театр бойових дій. Втручання політичної влади у психіатричну службу СРСР.

Література [19]

Тема 11. Деякі проблемні питання медичної етики та деонтології

Необхідність поширення дії медичної етики та деонтології на здоров'я та здорових людей. Поділ медицини на більш як 180 медичних спеціальностей і процес диференціації медичних знань. Впровадження складної техніки в медицину.

Література [4–5; 7; 19]

Тема 12. Етика і питання медичної естетики

Формування цілісної особистості як соціальне завдання. Зв'язок медичної діяльності з моральною формою суспільної свідомості. З'ясування психофізіологічної ролі мистецтва — предмет медичної естетики. Аналіз чинників середовища з позиції прекрасного.

Література [1; 8; 16; 22]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Теоретичні та методологічні засади деонтології.
2. Співвідношення належного та чинного, абстрактної моральної особистості та конкретного індивіда в етиці Гомера.
3. Геракліт і формування докорінної античної проблеми, антична етика як учення про добродесність.
4. Погляди “батька медицини” Гіппократа у творах “Присяга”, “Закон”, “Про лікаря”, “Про добродесну поведінку”, “Про мистецтво”.
5. Учення Арістотеля про найвище благо.
6. Релігія — специфічний спосіб усвідомлення світу.
7. Віра як центральна світоглядна позиція і психологічна установка.
8. Історична місія релігії. Консолідуюча і стимулююча функції релігії.
9. Релігієзнавство — нова галузь гуманітарного знання.
10. Виникнення буддизму.
11. Дидактогенії. Засоби запобігання.
12. Деонтологія та психотерапія.
13. Іслам — наймолодше і найвпливовіше з монотеїстичних віровчень.
14. Особливості віровчення і культу ісламу. Догмати і “стовпи віри”.
15. Сучасний стан релігій в Україні та питання етики.
16. Морально-етичні норми професії лікаря в Клятві Гіппократа.
17. Клятва Гіппократа та присяга лікаря України.
18. Етичний кодекс психолога.
19. Характеристика навчальної, наукової та практичної діяльності медичних працівників і медичних психологів.
20. Особливості медичного та психологічного навчання за кордоном.
21. Службовий етикет лікаря та медичного психолога.
22. Етичний кодекс психіатра. Закон України “Про психіатричну допомогу”.
23. Етикет і культура. Порядок проведення ділових переговорів, конференцій і симпозіумів.
24. Фахові вимоги до медичних працівників і до їхніх особистісних якостей.
25. Слово лікаря. Ятрогенії.

26. Категорії визначення професіоналізму медичних працівників і медичних психологів. Від індивідуальності до колегіальності.
27. Професійні аспекти культури службової діяльності медика та медичного психолога.
28. Психологічна характеристика культури медичної та психологічної практики. Творчий характер цих видів діяльності.
29. Значення терміну “ятрогенія”, що з’явився у статті Бумке у 1925 р.
30. Форми ятрогенних захворювань залежно від причин їх розвитку. Профілактика ятрогенії.
31. Поняття лікарської таємниці та лікарського обов’язку. Неабсолютність лікарської таємниці. Дві узаконених підстави для оприлюднення лікарської таємниці.
32. Героїзм медиків на бойових фронтах.
33. Медичний психолог і проблеми сучасної лікувальної справи.
34. Деонтологія у хірургії, терапії, педіатрії, неврології.
35. Деонтологія у медичній психології.
36. Деонтологія фахівців вузьких медичних напрямків.
37. Завдання клінічної реаніματοлогії. Вплив екстремальних умов у системі “лікар — пацієнт — машина” на рівень деонтологічних проблем. “Бригадна” деонтологія реаніματοлогів.
38. Пасивна й активна евтаназія, гістаназія, ортоназія.
39. Питання пересадження внутрішніх органів від трупа і від живого донора. “Holiday sindrom” в американських клініках.
40. Чи можливе застосування молекулярної інженерії під час вирішення проблеми створення штучних органів?
41. Злочини медиків фашистської Германії. Висновки з Нюрнберзького процесу.
42. Формування цілісної особистості як соціально-психологічне завдання.
43. З’ясування психофізіологічної ролі мистецтва — предмет медичної естетики.
44. Три основні сфери медико-естетичного пізнання. Краса як мова надсвідомості за П. В. Симоновим.
45. Значення етичної рефлексії у сучасному світі.
46. Чи є етичність достовірним критерієм медичної істини?
47. Використання положень Женевської декларації у сучасному політичному світі.
48. Основний принцип вітчизняної медицини та деонтології.
49. Як дотримувалися кодексу деонтологічної честі Ваші улюблені вчені-медики або фізіологи?
50. Чому в сучасний період науково-технічного прогресу, техніфікації та спеціалізації медицини питання високої моральної якості лікаря і медичного психолога набуває всебільшого значення?

51. Чи не є питання про створення повноцінних умов праці та відпочинку медичного персоналу центральним у проблемі етико-деонтологічного сервісу?
52. Що має більшу регламентуючу силу: адміністративно-юридичні заборони або імперативи професійної етики?
53. Плацебо як стимулятор життєвих сил і чудовий помічник лікаря, психотерапевта та медичного психолога.
54. Нерозривна єдність етичного й естетичного в медичній психології.
55. Запропонуйте свій спосіб вимірювання психофізіологічного впливу естетичних явищ на людину.
56. Медична естетика як специфічна форма пізнання природи людиною.
57. Сфери медико-естетичного пізнання.
58. Схожість і відмінність медичної естетики й естетотерапії.
59. Роль мистецтва в лікуванні та профілактиці захворювань.
60. Культура спостереження в діяльності медичного працівника та медичного психолога.
61. Культура мовного спілкування в діяльності медичного працівника та медичного психолога.
62. Єдність лікарської етики й естетики в слові як у важливому психотерапевтичному факторі.
63. Ваші уявлення про музикотерапію і бібліотерапію.
64. Метод фізичних дій К. Станіславського.
65. Відмінність наукової психології від психологічних творів письменників.
66. Медицина і творчість одного з письменників (за бажанням): Л. Толстой, А. Чехов, І. Тургенєв, М. Булгаков.
67. Медицина і творчість одного з письменників (за бажанням): Г. Флобер, С. Моем, С. Цвейг, О. Генрі.
68. Наскільки Вам цікавий Ф. Достоевський як психолог?
69. Як розібратися із суперечливими імперативами: правом на лікування хворого та правом проводити дослідження на хворому; правом на таємницю лікаря та правом на отримання конфіденційних даних про здоров'я?
70. Чи є етичністю достовірним критерієм медичної істини?
71. Наскільки неетичними були експерименти Дженнера та Пастера з проведення вакцинації в умовах, небезпечних для їх пацієнтів, без попередніх дослідів на тваринах?
72. Особливості деонтологічної служби в системі “лікар — сестра — хворий”.
73. Етика та біоетика: спільне та відмінне.
74. Місце етики у процесі досліджень.

75. Якщо ефективно й оперативно експериментувати на людських ембріонах, то чи справедливо прирівнювати нас у наших першоджерелах до лабораторного матеріалу?
76. У чому різниця між обов'язком лікаря та лікарським зав'язанням?
77. Чому гамети є суб'єктом і об'єктом права?
78. Якщо етичні міркування породжуються сумнівами, то чи не повинні вони у такому випадку насамперед формуватися при обговоренні ідей у філософії, гуманітарних науках?
79. Чи можна навчити думати, міркувати, вагатися?
80. Етика — апріорне знання раціонального?
81. Проблема створення нових лікарських препаратів, штучного серця, а також генна терапія потребують експерименту на людях. Чи є інший вихід?
82. Чи маєте Ви незаперечні докази того, що рівень розвитку розумових здібностей визначається генетичними чинниками?
83. Чи згодні Ви, що етична рефлексія необхідна, виходячи з реальної природи науки і ролі наукової та медичної установи в сучасному світі?
84. Чи слід переривати вагітність при найменшій імовірності виникнення вад розвитку?
85. Чи слід реанімувати новонародженого з вагою 500 г незалежно від його стану?
86. За яким правом можна вирішувати, чи втручатися в життя людей похилого віку?
87. Якими критеріями повинен керуватися лікар, який проводить трансплантацію органів?
88. Якщо використання сперми для штучного запліднення заради подолання безпліддя приносить користь, то чи справедливо допомагати зачаттю особам із сумнівною спадковістю, або розглядати донора як продуцента, який несе певну відповідальність?
89. Якщо корисно знати генетичні хвороби та вади прояву генетичного коду, ідентифікувати носіїв несумісних із життям генів, то чи можна піддавати медичному, а значить і соціальному контролю популяції людей, які не хворіють на цей момент?

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Під час вивчення курсу студенти виконують дві контрольні роботи у формі відповідей на три запитання, які вибирають з питань для самоконтролю студентів. Остання цифра в номері питання повинна співпадати з останньою цифрою номера залікової книжки студента.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Кондрашов В. А., Чигина Е. А.* Этика. Эстетика. — Ростов н/Д: Феникс, 1999. — 512 с.
2. *Грандо А. А.* Врачебная этика и медицинская деонтология. — К.: Вища шк., 1982. — 166 с.
3. *Грандо А. А., Грандо С. Л.* Врачебная этика: Пособие. — К.: РИА “Триумф”, 1994. — 256 с.
4. *Деонтология в медицине: В 2 т. / Под ред. Б. В. Петровского.* — М.: Медицина, 1988. — Т. 1. Общая деонтология. — 352 с.
5. *Деонтология в медицине: В 2 т / Под ред. Б. В. Петровского.* — М.: Медицина, 1988. — Т. 2. Частная деонтология. — 416 с.
6. *Ершиов А. А.* Религиоведение. — К.: МАУП, 1999. — 280 с.
7. *Сергеев Ю. Д.* Профессия врача: Юридические основы. — К.: Вища шк., 1988. — 208 с.
8. *Гусейнов А. А., Ирлицу Г.* Краткая история этики. — М.: Мысль, 1987.
9. *Хунданов Л. Л.* О врачебной этике. — М.: Медицина, 1978. — 64 с.
10. *Иванюта О. М., Замоборг Ю. Л.* Врач и больной. — К.: Знание, 1988. — 32 с.
11. *Менделевич В. Д.* Клиническая медицинская психология: Практ. руководство. — М.: МЕДпресс, 1998. — 592 с.
12. *Лакосина Н. Д., Упаков Г. К.* Медицинская психология. — М.: Медицина, 1984. — 272 с.
13. *Медицинская этика и деонтология / Сост. Н. И. Артишевская.* — Минск, 1997. — 8 с.
14. *Ситуативные задачи по медицинской этике и деонтологии / Сост. Н. И. Артишевская.* — Минск, 1998. — 38 с.
15. *Матвеев В. Ф.* Основы медицинской психологии, этики и деонтологии. — М.: Медицина, 1989. — 176 с.
16. *Разум сердца: мир нравственности в высказываниях и афоризмах / Сост. В. Н. Назаров, Г. П. Сидоров.* — М.: Политиздат, 1989. — 605 с.
17. *Лев Толстой.* Верьте себе. Мысли о вере. Ложные веры. — К.: Рад. шк., 1991. — 36 с.
18. *Нагорная проповедь // Евангелие от Матфея (гл. 5–7), от Луки (гл. 6).*
19. *Требования биоэтики: Медицина между надеждой и опасениями / Под рук. Ф. Бриссе.* — Виньо, 1999. — 248 с.
20. *Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций.* — К., 1996. — 121 с.
21. *Завилянский И. Я., Завилянская Л. И.* Деонтология в психиатрии. — К.: Здоровья 1979. — 128 с.
22. *Головин Е.* Азбука делового этикета. — М.: Эхо планеты, 1991. — С. 46–47.
23. *Макианов И.* Врачебная деонтология. — Минск, 1998.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Деонтологія”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Деонтологія”	4
Питання для самоконтролю студентів	7
Вказівки до виконання контрольних робіт	10
Список рекомендованої літератури	11

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
В. Є. Коломієць
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1122

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП